

მეურნე ილიასეული ბონების თვალთ

პაატა კოლუაშვილის წიგნის „ილია ჭავჭავაძე მეურნის თვალთ“ შესახებ

გიორგი მოლაშხია, სტუ-ს სრული პროფესორი
ალექსანდრე სიჭინავა, სტუ-ს სრული პროფესორი

XX

გონების თვალთ, ფიზიკური გარემოს აღმქმელისაგან განსხვავებით, სივრცისა და დროის უკიდევანო ჭვრეტის ძალას ფლობს. მისი არე მით უფრო ფართოა, რაც უფრო ძლიერია გონება. დიდი ილიას გონების თვალთ იმითაა განსაკუთრებული, რომ ის წარსულის თუ მომავლის მოვლენებს ძირში წვდება, უმთავრეს ტენდენციებს ნათლად ჭვრეტს. ამიტომაცაა, რომ მისი ნააზრევი დროის მიჯნებს სცდება და მძლავრი ძალის ჭმადრიტებას არ კარგავს, თაობათა ცხოვრების წიგნად რჩება.

ილია განსაცვიფრებლად მასშტაბური, მრავალმხრივი მოაზროვნე იყო, რაც მისი მხატვრული ქმნილებებით, ბასრი პუბლიცისტური კალმით, კრიტიკული ნაშრომებით, ფილოსოფიური, სოციოლოგიური, ეკონომიკური, პოლიტოლოგიური კვლევებით, პრაქტიკული საზოგადოებრივი მოღვაწეობით ვლინდება. მათში მზის შუქივით ჩანს გენიალური პიროვნება, ბრძენი, ღრმა პატრიოტიზმთან ეროვნულობასთან შეწყვილებული, საკაცობრიო იდეების მოღაღღადე გიგანტი მოაზროვნე, დიდ დემოკრატი, ყველა ადამიანის მეგობარი, თანამგრძნობი, მეჭირნახული.

ილიას სიდიადე ნათლად გამოჩნდა ცხოვრების მიერ წამოჭრილი ყველა თემისადმი მის დამოკიდებულებაში, როგორიცაა: ცხოვრების საზრისი, ადამიანის თავისუფლება, სამართლიანობა, სამშობლოს სიყვარული, ადამიანთა შორის ურთიერთობები, სოციალური ფასეულობები, ეკონომიკური, ყოფითი პრობლემები. ილიას ნააზრევში და პრაქტიკულ მოღვაწეობაში ერთ-ერთ ცენტრალურ ადგილს იკავებს სოფლის მოწყობა, მისი ყოველმხრივი განვითარება, სოფლის მეურნეობის პროგრესი, ქართველი მეურნე კაცის ღირსეუბი და ხვედრი.

აგრარული ეპოქის შვილი, რომელიც ნათლად ხედავდა მის სამშობლოში, ახალი ინდუსტრიული ტალღის შემოტევას გარდამქმნელ როლს, გვასწავლის, რომ სოფელი უკვდავია, მისი ადგილი შეუძლებელია გაქრეს კაცობრიობის ცხოვრებიდან. ყველა ერი, ქვეყანა, მათ შორის საქართველო, იმდენად მოაწყობს ბედნიერ ცხოვრებას, რამდენად დროის შესაბამისად წელში გამართული, კეთილმოწყობილი, განვითარებული სოფელი ექნება. ისევე როგორც

მუდამ დასჭირდებათ ადმიანებს საკვები, თავის მნიშვნელობას არ დაკარგავს სოფელი და სოფლის მეურნეობა. ილია გვმოდვრავს, რომ სოფელი არაა მხოლოდ სასურსათო პროდუქტების წარმოება, ის ხალხის, საკაცობრიო ცხოვრების შენაკადია, ცხოვრების წესის, კულტურის ნაწილია.

სოფლისადმი დიდი ილიას დამოკიდებულებას, მისი იდეების თანამედროვე ჟღერადობას, ნებისმიერი ჩვენგანი – ქალაქელი თუ სოფლელი, საქმიანობის ნებისმიერი სფეროს წარმომადგენელი, მათ შორის ხელისუფლებისა, ღრმად უნდა აცნობიერებდეს. ამ მიზანს ემსახურება ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორის, საქარველოს აგრარულ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსის, ცნობილი სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწის, პროფესორ პაატა კოლუაშვილის ახალი წიგნი.

ილიაზე, მის შემოქმედებასა და მოღვაწეობაზე იმდენად ბევრია დაწერილი, რომ ერთი ადამიანის ცხოვრება არც კმარა მათ წასაკითხად. თითქოს ძნელია ახალი სიტყვა ითქვას. სამწუხაროდ, ილიას სხვადასხვაგვარად გებულობენ, ხშირად საკუთარ შეხედულებებს გადმოგვცემენ მის აზრებად. ილიას ზოგიერთები წარმოგვიდგენენ მეცხრამეტე საუკუნის მოღვაწედ, დროის ჩარჩოში ან ქვეყნის ერთი კუთხის, თუნდაც ერთი ქვეყნის ფარგლებში მოქცეული მოაზროვნედ. ამარტივებენ, სიღრმის გარეშე წარმოგვიდგენენ მის შეხედულებებს, შემკვიდრებას. ამიტომ დღესაც მნიშვნელოვანია მართალი, დროის შესატყვისი ჟღერადობით გადმოცემული ილიას ნაფიქალი და ნაღვაწი.

სწორედ ასეთია პროფესორ პაატა კოლუაშვილის წიგნი ილიაზე, რომელიც უმთავრესად ილიას სოფლისადმი, სოფლის მეურნისადმი დამოკიდებულებას ეძღვნება. მაგრამ ავტორი არ კმაყოფილდება ამ ასპექტით და არც შეიძლება სხვანაირად. ეს თემა გადმოცემლია ილიას, როგორც მოაზროვნისა და მოღვაწის, მთლიანობით კონტექტში. პაატა კოლუაშვილის ნაშრომის მთავარი ღირსება, ჩვენი აზრით, ისაა, რომ ილიას აზრები და მოღვაწეობა ფართო ხედვით, სწორედ ილიასეული გააზრებითაა მკითხველისთვის მოწოდებული. ავტორის სტრიქონები დატვირთულია

არა მარტო ილიასეული სიბრძნით, არამედ ემოციებით, განწყობით, გრძნობებით, რაც მათ ცოცხალ ენერგიას ანიჭებს და მკითხველზე ზემოქმედების ძალას მატებს. ჩვენ თვალწინ დგას ილია გონების თვალთ დანახული ქართველი გლეხის ამაღლებული ფიგურა: „უბრალო გლეხობაა სული და გული ჩვენი ეროვნული იმედები“. ილია გემოდღვრავს: „გლეხია „ქვეყნის პირველი ნომერი მარჩენალი“, „ერის ფესვი და რეზერვი“. ამაზე ღრმად, ამაზე ადამიანური სითბოთი ვინმეს წარმოუდგენია გლეხი კაცი სადმე?! რამდენად აუცილებელია ყველა – დიდი და პატარა, ჩინიანი და უჩინო აცნობიერებდეს ამას. ბატონი პაატა კი თავისი დამოკიდებულებით სოფლისადმი, ფართო ხედვით, გონებით და უფაქიზესი ადამიანური გრძნობით ნერგავს გლეხკაცის როლის ამ ღრმა გაგებას.

პაატა კოლუაშვილმა ილიას ნააზრევებიდან განსაკუთრებით გამოყო ის პრობლემები, რომლებიც თანამედროვე საქართველოს სოფლის განვითარების საკვანძო გამოწვევებთან უშუალო კავშირშია. მათი სწორად გადწყვეტის გარეშე სოფლისა და ქვეყნის განვითარება ვერ შედგება. ისინი ეხმიანება თანამედროვე განვითარების ხარვეზებს, სიმწვავესა და გამოწვევებს.

აქ პირველ რიგში უნდა ითქვას სოფლად სამართლიან საკუთრებით ურთიერთობათა დამკვიდრების შესახებ, რის გარეშე მუდმივი წინააღმდეგობები, დაბრკოლებები იარსებებს და ვერ შეიქმნება კეთილდღეობის საფუძვლები სოფლის მოსახლეობისა და მთელი ქვეყნისთვის. ცნობილია, თუ რა დიდი ზრუნვა და ამაგი გამოიჩინა, იდეური და სამათლებრივი ბატალიები გამართა ილიამ თავის დროზე გლეხის საკუთრებაში მიწის გადაცემასთან დაკავშირებით. მას ნათლად ესმოდა, რომ საკუთრების გარეშე არ არსებობს პიროვნება და პიროვნული თავისუფლება: „საჭიროება მოითხოვს, რომ გლეხი მიწის პატრონად შეიქმნას“. მიწის საკუთრების, როგორც ადამიანებისა და მთელი ქვეყნისათვის, ეროვნული ინტერესებისათვის უმნიშვნელოვანესი პრობლემის გადაწყვეტის საფუძვლად ავტორი საკვებით მათებულად თვლის ილიას თვალსაზრისს. მიწა უნდა იყოს საერთო-ეროვნულ და ქვეყნის მაცხოვრებელთა, მიწის დამუშავებელთა საკუთრებაში. ავტორი ააშკარავებს იმ ულტრალიბერალთა უნიადაგო შეხედულებას, რომლის მიხედვით ნებისმიერ უცხოელს კარი უნდა გაეხსნას ქვეყანაში შემოსასვლელად და მიწის საყიდლად. მიწის დაცვა სამშობლოს დაცვის ტოლფასად უნდა გამოცხადეს. არ კმარა ილიას სახელის ხშირი ხსენება, მის აზრების დეკლარირება, საჭიროა მისი იდეების ჭეშმარიტი გაგება და განხორციელება.

გასაოცარია ილიას ჩახედულობა სოფლის პრობლემებში, განვითარების საკითხებში, მათი მეცნიერული სიღრმით წვდომა, რაც პაატა კოლუაშვილმა მძაფრი ჟღერადობითა და სიზუსტით წარმოადგინა ნაშრომში. ეს ეხება სოფლის მეურნეობის დარგობრივ სტრუქტურას, ტექნოლოგიურ პროგრესს, კადრებით უზრუნველყოფას, სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ორგანიზაციას, საფინანსო-საკრედიტო ურთიერთობებს, სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის, განსაკუთრებისთ ყურძნის გადამუშავებას, პროდუქციის გასაღებას, კვების პროდუქტების იმპორტს, ქართული სოფლის ინფრასტრუქტურის განვითარებას. შთამბეჭდავი და საოცრად მიმზიდველია ილიას მიერ სოფლის პრობლემების გადმოცემა არა მარტო ქართული, არამედ ევროპის, ამერიკის და სხვა ქვეყნების მასალების ფართოდ და ღრმა ცოდნით, მდიდარი ინფორმაციის მოხმობით ევროპული წყა-როებიდან და სხვ. ეს იმ ეპოქის ინფორმაციულობის დონის გათვალისწინებით, გაკვირვებასაც კი იწვევს. ილიას შესახებ პაატა კოლუაშვილის ამ ახალ წიგნში ყოველივე ეს დროის სულისკვეთების შესატყვისად აისახა.

ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხია საზოგადოებრივი მოწყობის, სისტემის პროგრესულობა, რაზეცაა გამოკიდებული ქვეყნის გამძლეობა, მდგრადობა. ილიას მიხედვით იგი დროის შესატყვისი უნდა იყოს. ამან გადაარჩინა ქართველობა მრავალ გასაჭირს; „ჩვენი წყობა ისეთი ყოფილა, რომ იქიდან ჰქონია ის ძალ-ღონა, რომლითაც იგი გაძლოდა ამოდენა ვაი-ვაგლახსა და ომებსა ამოდენა ხნის განმავლობაში“.

ინდივიდუალურად და განცალკევებულად, კარჩაგეტილად ადამიანები ვერ მოაწყობენ თავიანთ ცხოვრებას. ეგოისტური და და უხეში ინდივიდუალისტური მრწამსი ილიასთვის უცხოა. იგი ერთობისაკენ, ადამიანური ურთიერთთანამშრომლობისაკენ მოუწოდებს: „ყველამ ერთად და თითოეულმა ცალკე კარგად უნდა იცოდეს, რომ იგი განუყოფელი ნაწილია მთელი ერისა და ამიტომაც კეთილდღეობას უნდა ეძებდეს მარტო მთელი ერის კეთილდღეობაში“. ან კიდევ: „ყველამ უნდა დააჩუქოს თავისი „მე“, საცა სასახელო და სადიდებელი „ჩვენ“ უნდა ჰღაღადებდეს“. ილიას ეს სიტყვები საკვებით შეესაბამება ცხოვრებაზე ერთობით, ურთიერთ თანადგომით გამსჭვავებულ ცხოვრების ქართულ მსოფლხედვას, განსხვავებით საკუთარ ნაჭუჭში, ინტერესებში ჩაკეტვის მომხრეებისაგან (თუმცა ასეთებიც, სამწუხაროდ, არიან).

უეჭველია, რომ ილიას მოძღვრების ღრმად ცოდნა და გააზრება დაეხმარა ავტორს ნაშრომის ბოლო ნაწილში მწყობრად, სისტემურად და დამაჯერებლად გადმოცემა საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და

მთლიანობაში სოფლის თანამედროვე მდგომარეობა, ეპოქის კონტექსტში წარმოედგინა მათი განვითარების თანმიმდევრული და მეცნიერულ საფუძველზე განმტკიცებული ანალიზი და კონცეფცია. აქ არ შეუვდგებოდა ავტორის ნააზრევს გადმოცემას, ძნელიც არის ამისი მოკლედ გაკეთება. მას მკითხველი თავად უნდა გაეცნოს. გვინდა მხოლოდ აღვნიშნოთ შემდეგი.

აუცილებელია ხაზი გაესვას ავტორის მიერ ილიას დიადი მოძღვრების გაცოცხლებას ქართული სოფლის დღევანდელი გამოწვევების ფონზე და მათი გადაჭრის გზების ძიებას ილიასეული სიბრძნის დახმარებით. პაატა კოლუაშვილის ნაშრომი ბოლო ნაწილი, რომელიც ეძღვნება ქართული სოფლის, საერთოდ, და აგრარული პროდუქციის წარმოების, კერძოდ, პრობლემებს, მათ უმწვავეს ხასიათს, ჩიხიდან, კრიზისიდან გამოყვანის გზებს, უთუოდ მრავალგზის აწონილ-დაწონილი, გააზრებული, პროგრამულია. საკვებით დასაბუთებულია ნაშრომში გადმოცემული ქართველ აგრარიკოსთა თვალსზრისი, რომ საქართველოს თავისი ბუნებრივი და ადამიანური რესურსებით შეუძლია 10-12 მლნ ადამიანის სამყოფი სასურსათო პროდუქცია აწარმოოს თანამედროვე ტექნოლოგიების, წარმოების ორგანიზაციისა და ცივილიზებული ეკონომიკური ურთიერთობის პირობებში, მაშასადამე, იყოს ამ პროდუქციის წარმატებული ექსპორტიორიც. ამ ფონზე რაოდენ სავალალოა ქვეყანაში უკიდურესად ჩამორჩენილი სოფლის მეურნეობის არსებობა, სადაც ჩაბმული ერთი მუშაკი 2-3 ადამიანის სარჩენ პროდუქციას თუ იძლევა, მაშინ როცა აშშ-სა და ევროპაში დაახლოებით 90-ს არჩენს. სურსათზე ჩვენი მოთხოვნილების 80 პროცენტი იმპორტით რომ კმაყოფილდება, ეს მეტად საგანგაშოც კია.

პაატა კოლუაშვილის ნაშრომში წრმოდგენილი მეცნიერული კონცეფცია და კონკრეტულ ღონისძიებთა სისტემა, რომელიც შეეხება აგრარული წარმოების განვითარების, არსებულ ყველა ძირითად ხარვეზს და ყველა მხარეს, ღონისძიებას, სახელმძღვანელოდ

უნდა მიიღონ არა მარტო ხელისუფლების ყველა რგოლის, არამედ აგრობიზნესის, მეურნეობის ყველა ტიპის წარმომადგენლებმა, რომელთა საქმიანობის ხარვეზების ერთობლივი შედეგია დღეს სოფლად არსებული სიტუაცია.

ავტორი არანაკლებ ყურადღებას აქცევს მთლიანობაში სოფლის განვითარების საკითხებს, მისი სოციალური ინფრასტრუქტურის, სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა, კულტურულ, პოლიტიკური მოწყობის საკითხებს. საგულისხმოა, რომ ეს ასპექტები განხილულია ფართო, სოციალურ-ფილოსოფიური რაკურსით, თანამედროვე აზროვნების დონეზე, ცხოვრების წესის, საერთო-საკაცობრიო ფასეულობათა კონტექსტში.

ავტორს ღრმად წამს კეთილდღეობის, ადამიანთა სიმდიდრის ილიასეული ბრძნული გაგება: „რა არის სიმდიდრე? ასში და ათასში ერთის ოქროში ჯდომა, თუ ცოტად თუ ბევრად გათანასწორებული მადლობა ყველასი? ჩვენ უკანასკნელი გვგონია და ეგ უკანასკნელია, ჩვენი ფიქრით, ერთადერთი საწყაო ერის სიმდიდრისა.“ სწორედ ესაა ის, რისი გათავისება დღეს ბევრს აკლია და სჭირდება. ამ სულისკვეთებითაა დაწერილი პაატა კოლუაშვილის წიგნი, რაშიც ჩანს მის მიერ ქვეყნის მთავარი საზრუნავის სრულად გაცნობიერება.

ნაშრომის გაცნობა უთუოდ ადვილად მიგვიყვანს იმ აზრამდე თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ბრძენი წინამორბედის მოძღვრება, მეცნიერული აზრი ცხოვრების გამოწვევების საპასუხოდ, მათ დასაძლევად და, ამასთანავე, თუ რამდენად საზიანოა, დიდი დანაკარგების შემცველია მათი უგულებელყოფა. აქ შეიძლება მკითხველს გაუჩნდეს აზრი იმის შესახებაც, თუ ვინ უნდა იდგეს საჭესთან ამგვარ პრობლემათა გადაწყვეტისას.

იმედია, ჭეშმარიტება თავის გზას ოდესღაც მაინც იპოვის და თავის ადგილს დაიჭერს, თავის საქმეს გააკეთებს.